

I. N. S. S. T.

Dissertatio Critico-Theologica,

De

Vera indole

Partium Pœnitentiæ,

Quam,

*Cons. Max. Ven. Fac. Theol. ad Reg.
Acad. Aboëns.*

Auctor & Præses

Mag. **OLAVUS SCHALBERG,**

Metaphys. & Log. Prof. Reg. & Ord.

Nec non

Respondens

MICHAËL LUNDÉN,

Sac. Minist. Adj. & curam gerens, ad St. Cathar.

Publicæ Bonorum disquisitioni submitunt,

Die ~~X~~/X Novembr. An. MDCCLXXXV,

In *Auditorio Majori,*

h. a. m. c.

Aboæ,

Typis Viduæ Reg. Acad. Typ. J. C. Frenckell.

Efaj. VIII: 20.

תורה ולתעודה אם - לא יאסרו לדבר הווי
אשר אין - לו שחר.

1 Theff. V: 21.

II πάντα δοκιμάζετε τὸ καλὸν κατέχετε.

Præfatio.

Animum, ad opusculum hocce Theologicum jam adplicaturi, non possumus non summo cum tædio meminisse, tristissimi, quo vivitur temporis; dum nimirum, *tot*, de ipsa religione, *sunt sensus, quot capita*. Ut enim taceamus, innumeras fere sectas, in quas, fato nunquam satis dolendo, divisa est, quæ a Christo, nomen habet religio; nostro hocce ævo, tanta invaluit, de rebus sacris, sentiendi licentia, quantum antehac nunquam fuisse, certo est certius. Quem namque fugit, in ipsis Christianorum cœtibus, turmatim inveniri, qui *indifferentismo, naturalismo, tam subtili, quam crasso, libertinismo, Deismo, epicureismo* ipsique *horrendo atheismo*, ita sunt addicti, ut, hos nefandos errores, nec corde fovere, nec ore profiteri, nec calamo divulgare, nec aliis obtrudere, erubescant? Imo, eo usque nonnulli procedunt desperatæ malitiæ & impudentiæ, ut se, præ veris etjam Christianis, sapere jactitent, illosque, pro stupidis, atque superstitiosis hominibus, aut simulatoribus & impostoribus, habeant. Valet hoc in primis de *Naturalistis Crassis*, quibus sua valde placet opinio, utpote quæ invictis,

A

ipsis

ipsis suffulta videtur, argumentis. Contendit vero hoc perversum hominum genus, Divinæ clementiæ ac bonitati, vix ac ne vix quidem conveniens esse, aditum ad æternam salutem, post fata expectandam, adeo esse angustum, ut non nisi intra Christianæ religionis pomœria inveniri possit, atque sic invita, veteris religionis, Christianæ scilicet, ignorantia, laborans Gentilium, Turcarum & Judæorum universa multitudo, ab æterna illa excludatur felicitate. Commendant ergo fascinati hi homunciones, *pœnitentiam naturalem*, sive *dolorem*, de peccatis commissis, & *vitiæ emendationem*, tanquam *media* unice necessaria, ad nuper nominatam obtinendam beatitudinem. Licet vero sic miserrimum errent errorem, Joh. 17: 3; illis tamen longe sunt saniores, qui, nostro præsertim tempore, *omnem damnant*, ideoque de peccatis etjam, *dolorem*, velut Deo ipsi minime gratum, & consequenter ex animis mortalium, omni nisu atque conamine, evellendum. Hi, a capite licet, ad calcem, peccatis contaminati & gravati, Esaj. 1: 6, cantando, saltando, jubilando, ad æterna se optime pervenire posse gaudia, audacter asserunt; vide, præter alios paulo meliores, infelicissimi De La Mettrie *Traité de la vie heureuse*. Sed quam turpiter & infeliciter fallantur, videant, si volent, ex Luc. 6: 25. Discant ex Jac. 4: 9, & 2 Cor. 7: 10, sine prævio a Spiritu Sancto excitato dolore, non dari verum aliquod gaudium! Quanto nocumento, prædictorum singuli, alique er-
ran-

rantes, orthodoxæ nostræ Ecclesiæ, & fuerint &, in dies, magis magisque sint, facile intelligitur, sed paucis dici nequit. Dumque simul deploranda est veritas, paucissimos & Doctorum & auditorum, *corde & opere* confirmare *ipso*, quam *ore* profitentur, doctrinam, & plurimos sic esse, qui vitam, evangelio Christi indignam, gerunt; Oedipo cæcior, facili adsequi potest conjectura, numne tempora illa adsint, vel ingruere saltem cœperint, de quibus loquitur Spiritus Sanctus, in Matth. 24: 37. Luc. 17: 26. 18: 8. Judæ Epist. v. 18, 19. Nostri jam non est instituti, media proponere, quibus miserrimus, ecclesiæ nostræ, status possit & debeat emendari; unicum tamen, idemque maxime cardinale, nominasse, & decet & juvabit. Omni nimirum laborandum est studio, ut doctrina nostra Evangelica, a quovis, semper *talis* doceatur, *qualis*, a Christo ipso, ejusque discipulis & Apostolis proposita, nobisque in N. T., tradita est; *nihil addendo, demendo nihil*, Deut. 12: 32. Gal. 1: 8. Si fecus fiat, dubium non est, quin doctrina, quæ esset odor vitæ, ad vitam, evadat odor mortis, ad mortem 2 Cor. 2: 16. Factum hinc est, ut diu & admirati simus & doluerimus, in scriptis nostris Theologicis, reperiri dissensum, in *doctrina* de *pœnitentia*, quæ tamen ita est fundamentalis, ut illa corrupta vel mutilata, *fides & salus* facta tectaque manere nequeat. Gratiouissima itaque Regis nostri Clementissimi, Augustissimi, venia, specimen aliquod Theologicum, disputando

do edituri, eo magis, nominatum diffensum obelo notare, statuimus, quo certius nobis constat, multos rudiorum præcipue, nominato diffensu, & hætenus turbatos esse, & posthac turbatum iri, nisi fundamentalis hæc & maxime necessaria doctrina, in concionibus nostris sacris, atque libris, præsertim asceticis, melius exponatur, quam hucusque a multis tradita est. Hoc, qua ratione, fieri debeat, nostrum jam erit, ad normam S:ræ S:ræ, dilucide ostendere. Ne vero illotis manibus, arduum hocce & sacrum adgrediamur negotium, Te, Deus noster & Pater luminis, supplices oramus, digneris nos, in omnem veritatem ducere, quam, nostri hujus conaminis proram esse & puppim, optime Ipse nosti!

§. I.

Pœnitentiam *latiori* jam consideramus *sensu*, quo *contritione* & *fide* absolvitur, Matth. 3: 2. Marc. 1: 15. Lucæ 15: 10. 18: 13. Commemoratus supra nostratum diffensus, non quidem *partium* pœnitentiæ *nume- rum*, sed eorundem *indolem*, *quantitatem*, *intensionem* aut *mensuram*, concernit. *Alii* enim *uno eodemque gradu*, summo scil. *contritionem* & *fidem*, cuivis regenerando, justificando & salvando, esse necessariam, contendunt; *alii* vero, *diversos* utriusque *gradus*, dictis sufficere finibus. *Effata* Theologorum nostrorum *singula*, utramque sententiam comprobantia, heic cumula-

mulare, minime e re est; nonnulla namque nobis satis erunt, cum, qui volet, evolutis nostratium libris, reliqua ipse facili invenire poterit negotio. Quod ad illos attinet, sequentia accipe, de *indole contritionis!* Anno 1729, typis Stockholmiæ evulgata est concio quædam sacra, a Nycopieniensi quodam verbi ministro, J. Hellman habita: *om den sanna, lefvande och saliggörande tron*; ubi sensum suum, de necessitate contritionis, in summo gradu, passim expressum, sequentibus Libb. Symbolicorum verbis confirmat: tron upgår, under samvets ångesten - - . Vocant, inquit, dolorem de peccatis, *horribiles motus conscientiæ*, förskräckelige rörelser, i samvetet. Hvem skulle icke håldre, med pantsfar och harnesk, söka Jacobs tempel, eller St. Pårs Kyrka (som de Påfviske i sin blindhet göra) ån utstå *ineffabilem vim doloris*, then outsäjeliga ångslans håftighet, som ock år uti den NB. *medelmåttige*, så framt det år en sanfärdig bot och bättring. - - - Thetta år icke en tagen, sjelfgjord, eller sjelfkallad, utan en vårkat synda-ånger, *ett samvetes marter och qual*, et sanfärdigt hjertans lidande, *en dödsens smak*; pagg. exemplaris Libb. Symbol. quo usus est D:nus Hellman, 193, 320; concionis vero ejus pag. 22. Celeberr. D. D. Fechtius statuit, contritionis tres esse partes, *agnitionem, displicentiam & detestationem* peccati, cum *summo dolore* conjunctam; Compendii sui Theol. p. m. 738. Jacobus Rauppius, ad propositam quæstionem: an *terrores* pertinent, ad partes pœ-

nitentiæ? respondet affirmando, allatis, in robur suæ sententiæ, Psalmis 25: 17. 31: 13. 34: 19. 38: 4, 5, 9, 11. 51: 10. 102: 5. 109: 22. Jerem. 23: 9. videantur loci ejus communes, & quidem quæstio I. L. de *pœnitentia*. Sic etjam Grosserus, ad quæstionem illam: *quid est contritio?* respondet: est verus *angor & terror* conscientiæ, &c.; Theol. Thet. Element. Loc. de Pœnitentia. Cum nominatis Theologis facere etjam videtur Rev. Archiep. Benzelius & Scriverus, ut patet ex *illius* Rep. Theol. Artic. XI, Quæst. IX, & *hujus* ex operis, quod Svetice Själe-skatt dicitur, p. m. 138. Inde quoque factum est, ut hocce tempore, multi fere, quos nobis audire licuit, concionatores, uno eodemdemque modo loquantur, de indole contritionis, citatis vulgo versibus quibusdam, ex Psalmis Davidis pœnitentialibus, quem *summo* affectum fuisse *contritionis gradu*, notissimum est. Plura itaque adferre superfedemus exempla, utpote sæpius in sermonibus nostris sacris obvia. De *fide* vero sic iidem loquuntur. Nuper commemoratus D:nus Hellman: Then lefvande och saliggörande tron - - - - består af thesse trenne oskiljaktige stycken eller våfendtelige egen-skaper, nemligen: en lefvande kundskap, et *otvifvelaktigt bifall*, och en *innerlig hjertans lit och förtröstan* på Guds nåd och kraft, i Christo Jesu; pag. concionis excitatæ 13. Rever. D:nus Benzelius: fides est notitia viæ salutis, *firma credendorum assensio*, & *certa cordis fiducia*, qua Christum redemptorem nostrum, &c.; vide

vide Repet. Theol. l. c. collata definitione fidei cum
 iis, quæ adferuntur in nota (ε), eidem quæstioni sub-
 juncta. Beatus Svebilus: en rätt och saliggörande
 tro är icke någon blott kundskap, om Gud och hans
 helga ord, och samtycke dertil; utan är *en vis tillför-
 sikt och hjertans förtröstning*, til Gud, om syndernas
 förlåtelse, &c. vide Cateches. ejus, artic. 3, quæst. 79.
 Grosserus, *fides*, inquit, est *certa fiducia*, sive persua-
 sio, negationi, *dubitationi*, *metui* opposita; Libr. cit.
 Loc. de Justific. quæst. IX & XII. *Qua*, per & pro-
 pter Christi meritum, peccata nobis remitti, *firmissime*
 credimus; quæst. IV. Quod autem ad *hos* attinet,
 qui scilicet urgent, *diversos* dari *contritionis* & *fidei*
gradus, non negant, *contritionem* & *fidem* quorundam
 pœnitentium *talem* esse, *qualem* excitati aliique Theo-
 logi utramque definiunt; monent vero simul, conve-
 nienter S:ræ S:ræ & spiritali experientiæ, *dictas* pœ-
 nitentiæ *partes*, *varios*, præter summum illum, ad-
 mittere *gradus*, cum quibus, regeneratio, justificatio
 & salvatio æque consistere possit. De *contritione* igitur
 hi sequenti differunt modo. Hår återstå ånnu,
 (inquit beat. Reg. Aul. Concionator Mag. And. Nohr-
 borg) angående synda-forgen, tvånne ganska viktiga
 frågor, som bekymra och förvilla, många upväckta
 själar, nemligen först: *huru stor bör synda-forgen vara?*
Huru och hvaraf skal man veta, at det är nog? Hår på
 svaras, at det kan icke något vist mått utfattas. Guds
 Ande låmpar sig håruti, efter hvars och ens beska-
 fen-

fenhet, förhållande och behof; operis sui, quod Svecitice vocatur: *den fallna människans Salighets-ordning*, pag. m. 402. Celeberr. D. Doct. Knös, quid igitur, inquit, de *mensura & gradibus* contritionis, tendendum sit, quæritur? Respondet vero: *intensio s. mensura* contritionis, *quanta* esse, & *tempus*, quamdiu durare debeat, definiri non potest: quia neutrum Spiritus Sanctus, in sacris litteris, determinavit, sed sibi ipsi hanc mensuram reservavit, ut per vim veritatis, quæ opus diaboli, in anima manifestat & condemnat, (1 Joh. 3: 8.) *tantum*, in quolibet convertendo, operetur *contritionis gradum, quantum*, ut cor, quod aliis in rebus antea defixum fuit, Evangelio attendere velit, (Act. 16: 14.) *necessarium* deprehendit: haud secus ac necessarium est ægroto, ut tantum veritatis de morbo, ejusque gravitate vel qualitate, percipiat, quantum sufficit, ad eum permovendum, ut medicum admittat; Instit. Theol. Practic. §. 55. Lika som nu, inquit magnus noster D. Fresenius, thenna sorgen, efter Guds sinne måste af Gudi utbedjas, emedan hon är en thens Heliga Andas verkan, altså hafver hon jämvål *sina viffa grader* eller *steg*, them en människja sig så litet gifva kan, som sjelfva ångren; utan then Helige Ande inråttar then efter sin eviga vishets regler, såsom våra omständigheter thet fordra. På thet nedersta steget känner man vål icke någon stor ångest och plågesam smårta; men man är likvål fattig i andanom, känner sin vanmåktighet och
lidlös-

liflöshet til alt godt, förjer och hafver et beångstadt och ödmjukt hjerta för Gud, hvilket hatar alla synd-er redeliga. Thet högsta steget finne vi uti några Bot-Psalmer, och eho som theruppå står, han kan säga med David, utaf Psalm. 38: Tin skott åro fastnade i mig; och Tin hand trycker mig, m. m. vid. Libr. ejus, Communionis, pag. m. 34. & seq. De *fide* vero sic hi loquuntur: Megalander noster Lutherus: det är trons art, at känna synden, och gärna vilja vara den qvitt. Om du känner oro och vanmaktighet hos dig i ditt hjerta, men gärna önskade, at du hade tron, så tacka Gud; ty det är et vist tekn, at ordet har träffat och rört dig, och öfvar dig, trycker och drifver dig. Tom. III. Jen. f. 162. Et alibi: Hvad vore det för en tro, om jag funne ingen båfvan och bekymmer i hjertat, hvarmed tron dock både öfvas och prófvas. Och åter: når et rått ångerfullt hjerta (som Konungen af Nineve hade) talar lika som det tviflade, så låter det förstå, at det icke ånnu sluppit igenom alla anfäkningar och hinder, som satan kastar i vågen för tron, utan är ånnu stadt i nöd och arbete: derföre åro sådane ord fast mer tekn, at tron där finnes, nemligen sådan tro, som är stadd i fruktan och anfäkning, men har dock Guds Nåd för ögonen. Tom. 5. Wittenberg. fol. 324. Doct. Mart. Chemnitius: Om tron ej felar i sitt ögnamärke och det hon eftertraktar, utan fattar Christum, fastån med en svag förtröstan, eller allenast bjuder til och söker at fatta honom, så är det en sann

B

och

och rättfärdiggörande tro; conf. D:ni Pontopp. Spec. fidei, pag. m. 67. Citatus supra D:nus Mag. And. Nohrborg, eandem prorsus tuetur sententiam, quam utpote prolixior, quisque videre poterit in laudati operis ejus pag. 489. & seqq. Maximus ille, dum viveret, jam vero beatissimus D:nus Episc. Pontoppidan: Jag har med förundran märkt, at folk gör sig det begrep om tron, at den samma egenteligen skal bestå i en ganska stark försäkran om deras synders förlåtelse genom Christum, hvaraf nödvändigt måste visa sig en stor frögd och förnöjelse i själen. Här af följer nu, at de, som icke kunnat ernå någon hög och fast försäkran om deras vänskap med Gud, utan blott och allenast finna hos sig (fiduciam supplicem) en helt eländig och svag förtröstan, eller mera långtan efter nåd, än försäkran om nåd, och följakteligen förnimma icke hos sig någon synnerlig själa-ro och fôt tröst, de varda då utaf sådant vrängt begrep djupare och djupare förledde til onyttiga tvifvelsmål, ja omsider ock falla åter rent af, blifva ledsna och trötta vid Gudaktighets-öfningen, då tvårt emot många köttliga och oomvända menniskjor inbilla sig och drömma om försäkran af Guds nåd, midt under deras synder, och kunna aldrig komma til någon sann botfärdighet; förty de mena, at deras roliga och tröstefulla hjertas tillstånd, hvilket dock allenast går ut på en köttlig säkerhet, är nogsam vitnesbörd, om deras synders förlåtelse. Hela grunden til detta falska systeme, är i

kort-

Korthet denna: Hvilken som allenast ståndaktigt tror, och förlåter sig derpå, at hans synder åro honom tillgifna, och at han för Christi död visserligen skal vara salig, han blifver ock derföre, eller just för den orsaken skull salig: Tvårt om, hvilken som i minsta måttan tviflar om sina synders förlåtelse, och om salighetens erhållande, han varder eo ipso, just för det samma, fördömd. Hvarföre intet är farligare ån tviflan, och intet nödvändigare ån försäkran. Jag vet icke, hvad som gifvit anledning til denna vrånga mening; men det vet jag vist, at åtminstone tager gemene man ibland ofs faken på denna fot. Men de orimligheter, som flyta af denna sats, visa nogsam, at den är icke riktig, åtminstone icke efter alla affikter och meningar. Vårkeligen är denna sats sammanflickad af half lögn och half fanning, eller har lögnenes anda förgylt sina onda och giftiga pilar, med utvårtens sken af fanning; hvarföre de ock åro så mycket farligare, och lättare antagas, ån om rena osanningen och det onda straxt lyfte enom i ögonen; ty då blefve ingen bedragen; laud. tractat. p. m. 68, 69.

§. II.

Horum nos insistentes vestigiis, ad ductum S:ræ S:ræ, statuimus, *contritionis & fidei* varios esse gradus, a nemine mortalium, accurate determinandos, &, quod præsertim attinet ad *fidem veram, vivam &*

salvificam, illam esse vel FORTEM, FIRMAM, REFLEXAM & TRIUMPHANTEM, vel DEBILEM, INFIRMAM, DIRECTAM & SUPPLICEM. *Illa* commemoratur Rom. 4: 20, 21. 8: 38, 39. 2 Tim. 1: 12. Gen. 32: 26. Matth. 8: 10. 15: 23. Act. 6: 5, 8. 11: 24. Ebr. 11: 1, & alibi; *hæc* intelligitur, Matth. 8: 26. 14: 31. 16: 8. Rom. 14: 1. *Utriusque* mentio fit in Rom. 15: 13. Ephes. 1: 16, 17, 18, 19. 1 Cor. 2: 12. Phil. 1: 6. 2 Thess. 1: 11. Luc. 17: 5. *Illa* præditi, sancta *παρηγορία* και *πεποιθισται*, ad Deum accedunt, Eph. 3: 12.; plena *πληροφορία*, Christum sibi vindicant, Cant. 2: 16.; confidenter, sub aliis ejus acquiescunt, Psalm. 36: 8.; in Deo suo gloriantur, Rom. 5: 11, & exsultant, Luc. 1: 47; *hæc* iterum, esuriendo, sitiendo, Matth. 5: 6; quærendo, Es. 55: 6. Amos 5: 4. clamando, Ps. 130: 1-8, id est, intensissimo desiderio, gratiam & remissionem peccatorum expetendo, ad Christum Mediatorem anxii confugiunt, Eum Ejusque justitiam amplectendo, vel saltem amplecti conando. *Illa* est, qua credimus & scimus, nos credere; *hæc*, qua credimus quidem, sed nescimus nos credere, 1 Joh. 5: 13. *Illa* non necessario est omnium fidelium; *hæc* contra. *Illa* non necessario requiritur, ad actum justificationis, sed post illum demum, *ordinarie* oritur; *hæc* vero contra. Certe, qui adjunctas amaritudines carnis cogitaverit; qui tentationum catervas illas, apud se pensitaverit, quibuscum fidelibus non raro est luctandum, quæque non aliter ac nubes densissimæ, justitiæ ipsorum fo-

folem Jefum, ab oculis illorum occultant, variis du-
 biis vexant, lætitiæque fenfu omni privant. Qui at-
 tenderit, quoties fidei illorum exercendæ gratia, fi-
 delibus fuis fele veluti fubtrahat Salvator; quoties
 quærant & non inveniant, quoties elament & refpon-
 fum non accipiant, facile intelligit, *fidem triumphan-*
tem feu *pleniffimam acquiefcentiam*, quæ ex fruitione,
 boni defiderati & inventi, oritur, non femper omni-
 um efle fidelium, qui tamen revera actu credunt, eo
 quod *defiderent*, quod *quærant* & *exspectent*. Nam *fi-*
des infirma etjam eft *fides*, Luc. 17: 5. Rom. 1: 17. Hinc
 quoque S. Scriptura hos actus diftinguit, Matth. 9:
 22. Rom. 15: 13. Eph. 1: 16, 17. 3: 12. 1 Joh. 5: 13, &
 alibi. Neque vero ita hi gradus funt diftinguendi,
 quafi in *fiducia fupplici*, *omnis abeffet fuavior gratiæ*
fenfus, vel in *trumpuante*, *omne abeffet defiderium*. U-
 na enim eademque eft fides, quæ modo in *hoc*, mo-
 do in *alio* fele exferit *actu*, pro diverfitate fubjecti,
 quod aut *firmioris* aut *infirmioris fidei* capax eft; un-
 de etjam jam *ab hoc* jam *ab alio actu*, nominatur; vi-
 deas hæc in Differt. Theol. de *natura fidei*, Auctore
 D:no Mag. Nic. Chrif. Clewberg, moderante Celeb.
 D:no Theol. Prof. Er. Kinnmark, Upfaliæ edita, anno
 1777, part. I:mæ pagg. 55, 56. Quæ ibidem, in nota,
 verbis allatis, fubjuncta, illuftrationis ergo, adferun-
 tur, digna omnino etjam funt, quæ huc tranfcriban-
 tur. Ita vero illa habent: *non fatis accurate fides*, defi-
 nitur per *certam firmamque perfuafionem de gratuita pec-*

“*catorum propter meritum Christi remissione.* Nam fides
“*infirmam etiam est fides. Illud firmum igitur Essentiam*
“*fidei non ingreditur, sed eam ad robur provecam in-*
“*dicat. Pari modo minus recte definitur per indubiam*
“*immutamque certitudinem de Salute nostra per Christum*
“*obtinenda; etenim non raro cum dubiis fides collucta-*
“*tur & inter preces, lacrimas & suspiria vincere cona-*
“*tur. Neque omnino approbare possum verba Celeb.*
“*Schuberti, dum intimam & perfectissimam acquiescentiam*
“*semper cum Desiderio connexam esse statuit. Instit. Theol.*
“*Dogm. p. 570-I. Repugnat enim experientia fideli-*
“*um, quos sæpius, non modo inquietudine tentari, sed*
“*gravissimis etiam terroribus affici contingit. Hujus rei*
“*exemplum memoriabile habemus in Davide, cujus fi-*
“*des turbulentis motibus & tam anxia perplexitate sæ-*
“*pius fuit agitata, ut de Dei natura litem moverit, pro-*
“*ut ex innumeris patet quærimoniis, quas videre licet*
“*Pf. 42: 6. 43: 5. 77: 10. Non tamen in hoc ipso cer-*
“*tamine, ad Deum assurgere destitit, sed animam suam*
“*hortatur, ut ad quietem redeat. Enixe ad correctio-*
“*nem aspirat, nec diu in vitio hæret timiditatis, sed fi-*
“*de erigitur, Deique liberationem & robur exspectat.*
“*Pf. 31: 23. 27: 14. 42: 6, 12. 49: 5. 77: 12. 106: 7.*
“*Certamen suum denique persequitur & imbecillitatis*
“*suæ conscius auxilium Dei flagitat, atque adversus*
“*stuporem, segnitiem suam acuit precando Pf. 119: 43.*
“*Rectius igitur, iudicium tulit Mart. Chemnitius, qui*
“*veram & salvificam esse ait fidem, quæ infirmiter li-*
cet

cet Christum apprehendit, *vel saltem conatur & expetit apprehendere.* L. L. Theol. loc. de Justific. p. 162. cfr. p. 269. &c. Ex allatis igitur abunde patet, doctrinam de *fide infirma*, firmissimo niti fundamento; quæ, ut rectius intelligatur, probe notandum est, *fidem*, non tantum in *statu extraordinario*, tentationis nimirum, sed etiam in *ordinario*, sæpissime esse *infirmam*, idque vel *culpa* hominis fidelis, præter alia, mediis salutis non prudenter satis utentis, vel etiam, *sapientissima dispensatione* ipsius Spiritus Sancti. Hoc, sequentibus verbis, magnus ille & pius confirmat Pontoppidan: Åndteligen bør det mærkas, vid prófvandet af vårt bifall och samtycke, at tron, i anseende til samma bifall, icke allenast i frestelses-stunden, utan också utom anfåktningen i det stilla lefvernet, kan vara svagare och starkare, den ena tiden mer ån den andra, hos dig mer ån hos en annan Guds vån, och det alt såsom de dyra Nåde-medlen, Ordet och Sacramenterna blifva brukade och nyttjade, och efter som den Helga Anda, som igenom dem vårkar, gifver nåde och kraft til. Således säger jag, sker det, at på samma tid, då man ej känner så håftiga frestelser, kan likvål trons bifall vara mycket svagt och matt. Den saliga Tros-Hjelten Lutherus säger i sina Tischred. fol. 166: 6, når han talar om Paulus: Jag håller före, at den helige Paulus sjelf har icke kunnat tro det så starkt, som han talar derom. Sannerligen: jag kan, ty vårr! icke tro så starkt som jag talar, predikar och skrifver
der-

derom, och som annat folk tänka om mig. Håraf kan man lätt sluta, at Lutherus på detta stället talar icke egenteligen om anfåktningstunden, utan om sit hjertas tillstånd, under ordinaira lefvernet. vid. Spec. Fidei, pag. 24, ad calcem. conf. Doct. Joh. Phil. Frefenii lib. communionis, pag. m. 106, seqq. Dubitantem vero, vel quærentem, an *fide infirma*, æque ac *firma*, justificemur & salvemur? ad loca S:ræ S:ræ supra citata, remittimus, quæ utramque illam maximam prærogativam, *fidei infirmæ*, adjudicant, observantes infimul, constantem ideo esse saniorum, Ecclesiæ nostræ, Theologorum, sententiam, *fidem* justificare, neque in prædicamento *qualitatis*, neque *quantitatis*, sed *relationis* tantum, de quo plura legas, in Max. Rev. D. D. Knös Instit. Theol. Pract. §. LXVII, pag. 364. Postulat itaque jam ordinis ratio, ut, quomodo definienda sit *fides firma & infirma*, indicemus, quo melius pateat, qua differant ratione. *Illam*, a plurimis aliis, præsertim vero, a Rev. Svibelio & Benzelio, locis antea citatis, definitam, videas, sis. Concedit tamen beatissimus Benzelius, etjam *infirmam* dari, quod videre licet ex Libr. cit. Artic. XII, qu. IX & X. *Hanc* autem dicimus esse *sincerum, serium, constans & ardentissimum desiderium Christi, conjunctum, cum aliquanti meriti ejus apprehensione, vel minimum, cum conamine id apprehendendi*, Pl. 38: 10. 63: 2. 143: 6. 119: 81, 82. Esaj. 26: 8, 9. 41: 17. & alibi. Sciendum porro, utramque hanc fidem, qua singulas quidem partes, h. e. qua

noti-

notitiam, assensum & fiduciam, differre, (conf. Nohrborg, pag. 491, seqq.); cum tamen *fiducia*, fidei *palmaria pars* sit, in illa etiam, *primarium* utriusque latet *discrimen*, fusius paulo exponendum. Distinguendum igitur est, inter *fiduciam supplicem & triumphantem*, sive *gloriosam*; illa tenera est & debilis, tantum sese exserens *cordiali desiderio*, vel, stilo scripturæ, *pulsando, quærendo, esuriendo, sitiendo*, ut, in antecedentibus (§. 3.) monuimus, cujus exempla videas, Esaj. 35: 3. Luc. 18: 13. Marc. 5: 33. 9: 24. Ebr. 12: 12.; qua etiam ipsum fidelium Patrem Abrahamum, ab initio, laborasse, ex Gen. 15: 8, indubium est. *Hæc vero firma, certa, fortis & heroica* est. Illa apprehendit Christum, sed *tremula* velut *manus*, propter *adherentem* adhuc *metum*, & *dubia varia*; hæc vero, ut *robusta*, summo cum gaudio, & de hostibus spiritualibus, *triumphante* animo, ad exemplum Pauli, Rom. 8: 38. 2 Tim. 1: 12. *Illius* ergo vera *indoles & essentia* consistit, in *contritæ & anxietatis mentis aditu, accessu & refugio anhelanti atque supplici*, ad Deum, mediantibus multis, seriis & incessantibus suspiriis, de gratia Ejus, peccatorum remissione & fidei suæ augmento; *hujus* vero, in *indubia, intrepida & solatii plenissima apprehensione* meriti Christi, omniumque ab illo partorum bonorum. Utriusque hujus fidei naturam, decenti satis eodemque gemino simili, illustrat Scriverus, dicendo: den saliggörande trons väsende består otvifvelaktigt i en hjertelig förtröstan på Jesu

Christi förtjenst. Men denna förtröstan kan på dubbelt sätt betraktas, i anseende til begynnelsen och utgången. När et sådeskorn faller i jorden, så spricker det först ut, och begynner visa sin kraft och lif i et litet strå, derefter tager det til, och omsider blifver en fullkomlig planta deraf. Et mox: En humle-tåg, årtter och dylika långa och krypande växter, hafva väl icke af naturen den kraft, at de sjelfva kunna skjuta i högden, och bestå mot vådret, dock hafva de den art, at de hålla sig fast vid, och råcka sig til stötar och pålar, derföre ser man dem ock krypa så långt bort öfver jorden, til dess de nå et trå eller dylikt, som de kunna sno sig om, hvartil de hafva fått sina små snod eller håften, som man ser på vinrankor, årtter och andra små växter. Så går det ock med botfärdiga själar, når de begynna at tro, så sker all ting i stor skröplighet, dock hålla de sig af hjertat til Christum, och deras suckar åro som hakar, hvarmed de hånga sig fast vid Christum. De skåda sin Återlösare med gråtande ögon, och såsom i en tåkn, at de icke rätt kunna känna honom. De tro, dock med fruktan, icke så, at de båra någon tvifvelaktighet hos sig, om Guds allmänna Nåde, och den fullkomliga förlossningen, som år skedd genom hans Son; utan såsom de, hvilka ej ånnu kunna tilågna sig såkert de allmänna löften, och förlåta sig derpå, af alt hjerta; vid. Pont. pag. 40, ad calcem.

§. III.

Qui hæc omnia, qua decet attentione considerata, ei non difficile erit intellectu, quam præpostere & male illi faciant, qui a quovis *regenerando, justificando & salvando, plenissimam illam & consummatam fiduciam*, requirunt, neminem sic *pro regenerato, converso* five *fideli* habentes, nisi qui eadem sit ornatus. Rerum sacrarum experientissimum D: num Episc. Pontoppidanum, in hac maximi momenti quæstione, judicem audiamus: efter vi, alla tider, sinna, i Guds Kyrka sådana svagtrogna och andeliga fattiga ibland oss, hvilka utan tvifvel utgöra största antalet af sanna trogna, så hafva Ordets Lärare nödigt at taga i akt, det de icke aldeles sönderbryta dessa förkroflada rör, eller utsläcka sådane rykande vekar, eller som Paulus säger, i stället för at taga dem saktmodigt emot, kränka och förderfva deras samvete, och sätta deras arma själar i förvirring och äfventyr, och det sker dock, når en Lärare, som sjelf kan vara högt benådad, icke är varsam nog, i sina Predikningar och andra skrifter, icke nog öfvervågar och afmåter den stora och öfvermåttan vigtiga åtskilnad, som gifves emellan en och annan Andans värkning, och således icke vinlägger sig om at dela fanningens Ord rätteliga, utan måter alla andra efter sin aln, och söker hos dem just det samma, som han, skönt oförtjent, kan hafva framför många, eller tillfällesvis, med den minsta delen af sanna trogna,

na, pag. 50. Solent nuper nominati Theologi adferre & maxime urgere dictum illud, Ebr. 11: 1. tanquam Lydium lapidem, illis omnibus observandum, qui ad monitum Pauli, 2 Cor. 13: 5, ut debent, probare voverint se ipsos, num sint in fide. Quam vero inepta sit hæc amussis, respectu illorum, qui *infirma* laborant *fide*, & ex dicto illo Paulino rite intellecto, patet, & duobus tristissimis exemplis, (quibus plurima, proh dolor! dari ex affe similia, nemo sanus dubitaverit) nos docet maximus ille & jam excitatus Auctor, cujus hæc sunt verba: Jag känner en själ i Christo, som för några år blef besökt af Gud, med en stark drift och tillskyndelse, at ganska noga undersöka sin tro. Nu försåg sig densamma derutinnan, at hon icke blott blef vid den Heliga Skrift och des klara vittnesbörd, utan stödde sig måst vid menniskliga Skrifter och Theologiska förklaringar; derföre vederfors henne, til en välförtjent tuktan, at de många rörstafvar, i stället för at understödja henne, gingo henne likasom genom handen, ja, igenom hjertat, och förorsakade mer oro. Således gick det til: hon fant hos sig en helt svag tro. Vål bar hela hjertat fiendskap til synden, och var fullt med upriktigt upfåt til helgelse, samt i brinnande längtan vände sig til Gud; men den Himmelska tröst, den söta frimodighet, eller trons fulla försäkran saknades aldeles. Der syntes vara idel sökande, utan at finna, idelt skrikande, utan svar, idel hunger, utan måttelse, hon fant icke Christum, sin tros mål och medelpunkt,
som

fom hon ville, och derföre tviflade, om hon ock i fanning hade fattat honom; ty så mente hon: vore så, måtte han visserligen straxt igen käriligen omfamnat henne, och gifvit på hennes luckande röst eller rop, et gladt echo och genfvar. Hon ville med kraft förnimma den Helga Andas directe och kånbara vittnesbörd. Men ju mera hon med smårta längtade der- efter, ju längre syntes det vara borta. Häröfver blef hon då så ångslig och anfåktad, at hon fruktade, det hon hade slått ingen tro. Hon ville efterlefva Pauli ord 2 Cor. 13: 5. Pröfven eder sjelfva, om J åren i trone. Men i stället för at pröfva sig sjelf, och examinera sitt hjerta, examinerade hon Gud, och underfökte med stor ångest, hvad för grad af tröst och salighets försäkran hon måtte finna hos sig, då likvål sådant icke är människjans värk, utan Herrans allena. Det gick henne hårutinnan, som det går med de efterfökningar, som ske af mistankar. Då söker man det, man fruktar före at finna, och för spåret af vissheten, råkar i idel tvifvelsmål, pag. 42. Et alio loco: Derföre finner jag, at den sats är aldrig utan fara, at man sätter, om icke trons rättfärdig- och saliggörande beskaffenhet, dock likvål et hufvud-kännetekn derpå, i en vis försäkran om sin salighet. Denna sats tillycker Himmelens dörr för alla dem, som ej ännu, för deras tros svaghet, hafva ernådt sådan försäkran, eller i anfåktning hafva mistat den. Ty ho som icke har den rättfärdiggörande beskaffenheten,

han kan ej heller hafva sjelfva rättfärdiggörelsen. Derföre äro många råkade i djupaste förtviflan; och jag ville gerna veta, huruledes en Sjåla-Herde, som af ofvanörde sats är intagen, vil stilla och trösta et förfäradt hjerta, utan at bortkasta fina förut fattade tankar. pag. 74. Ex his itaque in unum collectis concludimus denique, prædictorum Theologorum sententiam, de *vera indole* fidei salvificæ, esse minus genuinam & adcuratam. Hocce vero tempore, si unquam antea, maxime cavendum est, ut ne aut rudiores conturbentur, aut hostibus tam religionis Christianæ generatim, quam speciatim Lutheranæ, ansa vel minima præbeatur, nos cavillandi, & ipsum religionis systema, incertitudinis vel falsitatis suspicandi, suisque sic turpissimis, maximis, lethalibusque erroribus pertinacius adhærendi.

§. IV.

Rejecta itaque horum Theologorum probandæ fidei norma, tanquam *universali* scilicet; par omnino est, ut jam indicemus, qua ergo ratione, quisque se ipsum & possit & debeat explorare, cum hoc ipsum sit officium & a Deo ipso, singulis nostrum, injunctum (§. antec.) & in se maxime necessarium atque utilissimum. Quin, qui *fide*, donati sunt *triumphante* illa, in dicto illo, Ebr. II: 1, & similibus S:ræ S:ræ locis, velut in speculo clarissimo, eandem delineatam intue-
ri

ri & agnoscere facillime queant, nullum est dubium. Sed, cum illa *sola* non sit *vera* & *salvifica*, (§. §. 3. 4.) quæritur heic, quomodo, qui *eadem* (triumphante) carent, se probare & scire poterunt, num *infirmæ*, vel *nulla*, gaudeant *fide*? Ardua sane quæstio, ad quam responsum, quantum in nobis, cavebimus, ne justo vel plus, vel minus requiramus, quo neque ellychnium illud fumigans, sive *fidem infirmam*, extinguamus, neque *dominantem incredulitatem* sopiamus. Eo itaque tota hæc redit res, ut dicti homines studiose inquirant, num *tali* ardeant *desiderio*, quale, *fidem infirmam* eandemque *salvificam* constituere, diximus §. præcedenti. Hoc autem ut certo cognoscant, examinare debent, 1:0 *causam desiderii sui*, num scilicet ortum sit, ex *justa* & *viva*, tam *connata*, quam *contracta* malitiæ & miseriæ, per legem Dei, *excitata cognitione*, nec non *justo*, de utraque illa malitia, sive de peccatis omnibus, *dolore*; Matth. 9: 12. 11: 28; num ex *defectu alius*, ad quem, præter Christum Mediatorem, a peccatis, legis maledictione, ira & justitia Dei vindicativa, liberandi confugiant, Act. 4: 12; numne sic inde in primis, quod, (ut sunt verba Lutheri in Artic. Smalcald. p. 319, & in comment. priori ad Gal. IV.) *desperant*, de *se ipsis*, h. e. de virium suarum sufficientia, ad iram Dei placandam; 2:0 *Ipsium desiderii sui* objectum, quod esse debet; TOTA SACRO SANCTA TRINITAS, præsertim vero Θεανδρωπος JESUS CHRISTUS, ut SACERDOS, qui æternam nobis meruit, sanguine suo,

fuo, redemptionem, Ebr. 9: 12; ut REX, cui obedire velint, in omnibus; ut PROPHETA, cujus doctrinam, adoptare eaque semper sese delectare debeant. Paucis: expendere eos oportet, num CHRISTUM MEDIATOREM ideo desiderent, ut, per & propter illum, *justitiæ fidei*, participes facti, *justitiæ vitæ*, sive sanctitati infucatae, quoad unquam, in misera hac mortalitate, fieri possit, sicut debent, studere queant, Tit. 2: 11 - - 14; 3:0 *Indolem desiderii sui*; num scil. 1:0 *verum sit & ardentissimum*, cum rerum mundanarum justo contemptu conjunctum, Ps. 73: 25, 26. Matth. 13: 45, 46. Philipp. 3: 8; num *ei simile sit desiderio*, quo maxima *siti & fame* pressus, potum & cibum exquisitissimum, saluberrimumque, expetit; 2:0 *num constans sit, non vero ambulatorium* & fumi instar, subito evanesceus, quale fuit Pharisei, Luc. 14: 15; num *tale sit*, quale Davidis Psalm. 119: 20; *quale Pauli*, Phil. 3: 12. Notandum tamen maxime est, dicti desiderii *constantiam*, non inferre ejusdem, omni tempore, *æqualitatem*, sed posse illud, ut solet, pro circumstantiis, jam *majus esse*, jam *minus*, modo *serium sit & sincerum*. Sicut enim, quamdiu *naturaliter* vivit homo, nunquam cessat sanguinis circulatio, sed jam *tardior* tamen, jam *celerior est*; ita quamdiu *spiritualiter*, durat dictum desiderium, licet *diverso sæpe gradu*. Vide de his plura, apud Rev. Pontopp. libr. citat. pag. 51, seqq. *Tale*, si suum esse, certo deprehenderint, *desiderium Christi Mediatoris*, quin de *fide*, exigua licet,

cet, *salvifica* tamen, sibi gratulari possint, nulli dubitent. Dignissima sane sunt, quæ heic adponantur, verba beati nostri Megalandri Lutheri, hac de re, ad Es. 28: 16, ita habentia: Christus år hörneftenen; ho som allenast har så mycken tillit, at han i det minsta icke flyr derifrån, icke hastar, utan håller fort, den bliver ansedd såsom en trogen; teste Pontopp. pag. 70, fere ad calcem. Ast, inquis, *qui commemorata debili illa & infirma fide tantum gaudent; per antecedentia, dubitant*, an habeant aliquam fidem, & per illam, remissionem peccatorum; *dubitatio vero, cum fide vera, consistere nequit, ergo talium fides est nulla*. Hunc in modum, multos Theologorum, alias non certe infimi subsellii, argutari, passim videre licet. Sed probe heic distinguendum est, inter *dubitationem*, quæ est *contra fidem, & de fide*. *Ill*a est, qua quis, ante conversionem, dubitat, de *universalitate gratiæ Dei & meriti Christi*, ideoque de *veritate* promissionum Evangelicarum, Jac. 1: 6 - 8; *hæc* vero, qua quis, de his omnibus licet persuasissimus, dubitat, de *veritate & sinceritate pœnitentiæ suæ*; an scil. sceditatem peccatorum suorum, *r*ite agnoverit, an de illis *satis* doluerit, anque sic remissionem peccatorum, obtinuerit, quam tamen avidissime desiderat & expetit, Christoque, *tenui saltem & trepidanti fiducia*, constanter adhæret; Jon. 3: 9. Marc. 9: 24. *Ill*a dubitatur, de Deo; *hæc*, de se ipso præsertim. *Ill*a, cum vera fide minime consistere potest; (per allatum S:ræ S:ræ locum) *hæc*, eandem

dem neutiquam tollit, cum, durante adhuc lucta, *semper succumbat dubitatio*, donec, dubiis sensim sentimque, gratia Dei, sublati, *fides infirma & supplex*, in *firmam & triumphantem*, tandem feliciter abeat; conf. de his Rev. Pontopp. libr. laud. pag. 69. ad calcem. "Dubitatio de fide nostra etsi tristis est & omni modo tollenda, tamen non tollit salutem, quia non ad verbum Dei pertinet, sed ad nos: eaque tollenda est, si de diligenter exploranda, secundum verbum Dei, ut erudite & pie monet Celeberr. D. Jo. Aug. Ernestus, in Thesi sua Theol. XXXIII. Part. II. Sect. V.

§. V.

Atque sic, non ut voluimus quidem, ne dum, ut debuimus, sed potius, ut, pro negotiorum copia & temporis inopia, potuimus, materiam hancce, non minus arduam, quam rite cognitu apprime necessariam, exposuimus. Nobis certe, ut aliis, specimen quoddam edituris, varia occurrebant argumenta, nostra meditatione digna, horum tamen hoc dignissimum nobis merito visum est. Ipsius namque ad Salvatoris nostri, nunquam satis amandi, laudandi, venerandi, mandatum, summa, ab Apostolis, eorumque sic successoribus, ad finem seculi, auditoribus suis, annunciantorum, esset doctrina, de *pœnitentia & remissione peccatorum*, Luc. 24: 47. Cum igitur non tantum recordaremur, prædictum in libris nostris Theologicis, obvium dissensum, de hac doctrina, sed etjam, sæpius fane

sane experti essemus, in multis nostris concionibus sacris, *plurima* afferi, de maximo, *parum* vero, imo *nihil* prorsus, de *minimo* contritionis & fidei gradu, quem tamen, ad *regenerationem, justificationem & salutem*, esse sufficientem, maximorum Theologorum, & ipsius S. S. evidentissimis testimoniis, jam probavimus. Certo igitur certius persuasi, incommoda illa maxima, tam a nobis, in §. §. I & IV, quam a beat. Episc. Pontoppidan, locis allatis, commemorata, inde in posterum æque esse oritura, ac hactenus orta sunt; datam nobis, non tam accepimus, quam potius arripuimus ansam, quantum penes nos, funestissima hæcce præveniendi mala. *Illos* itaque, qui nobis aut sunt *juniores*, aut studii forsitan Theologici *imperitiores*, serio admonitos volumus, ut ne, si quæ ipsis est, quod vehementer optamus, experientia spiritualis, alios *sua* unice metiantur *decempecta*, vel certos sibi eligant Auctores Homileticos, in quorum verba, sermonem sacrum meditaturo jurent, sed plures conferendo, ea probent & doceant, quæ *sacris*, congrua sunt *Pandectis*, Joh. 5: 39. 2 Tim. 3: 14 - 17. Juvabit etjam maxime, illorum scripta diligenter legere, relegere ac meditari, qui *Theologiam Asceticam & Moralem* tradidere, in primis autem Instit. Theol. Practicæ M. R. atque Celeb. D. D. Knòs; hæc enim utraque theoriam praxi, & praxin Christianismi, theoria confirmat, unde non potest non maxima, de veritatibus cœlestibus, oriri convictio. His observatis, ministro Ecclesiæ non

difficile erit intellectu, quid *verum sit & dicendum*, quid *falsum & fugiendum*, in scriptis aliorum, præsertim si antea solida jacta sint Theologiæ Systematicæ fundamenta, & debito gaudeat judicio discretivo; secus autem, *fide*, in officii sui gravissimi functione, *carbonaria*, maxime nitarur, necesse est, in proprium suam, suorumque Auditorum, maximum damnum. Ante omnia vero ei, qui puritatem doctrinæ ipse sectari, eandemque Auditoribus suis digne inculcare voluerit, sinceræ studendum est pietati, sine qua, omnia dona administrantia, omnis scientia, *nil* sunt, 1 Cor. 13: 1, 2. Vera igitur non minus, quam tristis est quærela Frid. Ad. Lampii, qui, *deplorandus est*, inquit, *saluberrimæ admonitionis neglectus*, qui *eousque invaluit, ut non desint accuratissimi S:æ S:æ usque ad apices & minutias, interpretas, ac controversiarum atque dogmatum apprime gnari doctores; verum in conscientiiis divergentis tractandisque, nec non reliquis omnibus Pastoralis muneris functionibus eo usque hospites, ut non solum tamquam forices se ipsos illis, qui in viis Domini exercitati sunt, facillime prodant, sed etjam, per jejunum de opere Spiritus Sancti judicium, imperitiorum animas perturbent, quin ipsam veram masculæque pietatis causam proculcent*. Talibus Doctoribus, meliora adprecamur, verbis Pauli: Ebr. 13: 20, 21. Ο δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰώνις, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

S. D. G.

